

2006-2017 Yılları Arasında İnşa Edilen Postmodern Hükümet Konakları

Rahşan TOPTAŞ
Pamukkale Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Batı ve Çağdaş Sanat Anabilim Dalı
rhsntoptas@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6654-1251

Araştırma Makalesi

DOI: 10.31592/aeusbed.1243931

Geliş Tarihi: 30.01.2023

Revize Tarihi: 02.06.2023

Kabul Tarihi: 14.07.2023

Atıf Bilgisi

Toptaş, R. (2023). 2006-2017 yılları arasında inşa edilen postmodern hükümet konakları. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 532-551.

ÖZ

Çalışmamızda 2006-2017 yılları arasında inşa edilen hükümet konakları ele alınmıştır. Hükümet konaklarının Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar Türk mimarlık tarihi çerçevesinde geçirdiği değişim ve gelişim ele alınarak tümevarım yöntemi ile günümüzdeki durum ortaya konulmaya çalışılmıştır. İç İşleri Bakanlığı verileri ana kaynak olarak kabul edilmiştir. 260 adet konağın bu boyutta bir çalışma için detaylı incelemesinin mümkün olmaması nedeni ile genel, tarihi, cephe özellikleri ve tipolojileri üzerinde toplu olarak durulmuştur. Konakların mimarlık dönemleri içerisinde meydana gelen üslup değişimlerinden etkilendiği görülmüştür. 2006-2017 arihleri arasında inşa edilen konakların özellikle Osmanlı Geç Dönem ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi kamu binalarından plan, cephe ve üslup bakımından etkilendiği görülmüştür. Ele alınan dönemin hükümet konakları açısından postmodern bir yaklaşımla inşa edildikleri düşünülmektedir. Konaklarda tercih edilen üslupların geçmiş dönem hükümet konaklarında kullanılan tarihi ve abidevi özelliklerinin daha çok cephe düzenlemelerinde uygulandığı anlaşılmıştır. Konaklar plan, konum, büyüklük ve kat sayıları bakımından geçmiş dönem örneklerinden farklıdır. Bu konularda belirleyici unsur inşa edildikleri yerin nüfus sayılarıdır.

Anahtar Kelimeler: Sanat tarihi, hükümet konağı, I. Ulusal Mimarlık, yönetim, Osmanlı mimarisi.

The Postmodern Government Offices Built From 2006 to 2017

ABSTRACT

Our study discusses the government offices built from 2006 to 2017. It deals with the alterations and developments that the government buildings have undergone from the Ottoman Empire period to present within the scope of Turkish architectural history and tries to reveal the present situation through inductive method. Within our study, the data of the Ministry of Interior related to the construction of the government offices are accepted as the main sources. According to the data, it has been determined that 260 government buildings were constructed in total. It has been observed that the buildings were affected from the emerging style changes within Turkish architectural history. It has been seen that the government offices built from 2006 to 2017 were affected from the public buildings of the late Ottoman Period and the First National Architecture Period especially in terms of planning, front and style. It has been considered that the government buildings of the discussed period were built with a postmodern approach. It has been understood that the historical and monumental features of the styles preferred in the mansions, used in the government mansions of the past, were mostly applied in the façade arrangements. The mansions are different from the previous period examples in terms of plan, location, size and number of floors. The determining factor in these matters is the population numbers of the place where they are built.

Keywords: Art History, government building, I. National Architecture, management, The Ottoman architecture.

Giriş

Hükümet Konağı terimi Osmanlı modernizasyon döneminde sancaklara atanan valilerin devlet işlerini yürüttükleri konaklardan gelmektedir (Ortaylı, 1984, s. 3). Türk mimarisinde ilk örnekleri Osmanlı döneminde verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nde ise hükümet konaklarının inşası geçmişten gelen birikim ve deneyimlerin ihtiyaçlara yönelik değişim ve dönüşümü ile gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile 2000'li yıllar arasında mimari alanında meydana gelen değişim, kamu binaları özelinde hükümet konakları tipolojisini etkilemiştir. Bu süreç; 1908- 1930 I. Ulusal Mimarlık Dönemi, 1930-1940 yabancı mimarların rasyonalist Neo-Klasik yorumları, 1940-1950 II. Ulusal Mimarlık Dönemi, 1960-1970 yeni arayışlar, tepkiler ve tarihsel-bölgesel yaklaşım, 1980-2000 küreselleşme ve Neo-Liberalizm etkilerinin yaşandığı dönemler şeklinde bölümlenebilir (Altun, 2011, s. 204; Özer,

1962, ss. 19-62). Bu bağlamda süreç içinde değişen idari yaklaşımlarla yapılan kamu binalarında tipolojik bir çeşitliliğin olduğu görülmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu'nda kamu binası inşası, ilk olarak İstanbul'da nezaretlerin oluşturulması ile başlamıştır. Nezaretlere bağlı birimlerin taşrada yaygınlaşmasıyla başta hükümet konakları olmak üzere diğer kamu binaları yapılmaya başlamıştır. Bu bina türlerinin Osmanlı için yepyeni bir uygulama alanı olduğunu söyleyebiliriz (Ertuğrul, 2009, s. 295). Ancak Osmanlı köklü mimarlık mirası ve birikimleri ile kamu binaları konusunda belirli bir tipolojiyi yakalamayı başarmıştır. Bu tipoloji yerel birtakım uygulamalar dışında hemen bütün imparatorlukta benzerdir. Fransız etkili imparatorluk akımının ağır başlı prestij bina anlayışı, dönemin kamu binalarının üsluplarına etki etmiştir. Sancak ve kazalarda büyüklükleri ihtiyaca göre belirlenmiş olan kamu binalarının en belirgin tipi hükümet konaklarıdır (Avcı, 2010, s. 200-201; Toptaş, 2016, s. 412). Osmanlı modernizasyon döneminde sayıları hızla artan hükümet konaklarının inşası, Cumhuriyet'in ilanından sonra da devam ettirilmiştir.

Konu ile ilgili tekil birçok çalışmanın yanında Osmanlı dönemi hükümet konakları hakkında Avcı'nın (2017) *Osmanlı Hükümet Konakları Tanzimat Döneminde Kent Mekânında Devletin Erki ve Temsili* adlı kitabında hükümet konaklarının ortaya çıkışı ve Osmanlı şehirlerindeki yerleri üzerinde durmaktadır. Osmanlı dönemi hükümet konakları ile ilgili bir diğer çalışma Metin (2019) tarafından ortaya konulan *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hükümet Konaklarının İnşa Süreci ve Mimarisi Devlet Kapısı* adlı kitaptır. Bu çalışmada hükümet konaklarının inşa süreçleri arşiv belgelerine dayanarak dönemin mimari yaklaşımları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Cumhuriyet dönemi hükümet konakları ile ilgili yapılmış kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak Bahtiyar ve Yıldız (2021) tarafından oluşturulan *Tarihi Dokuda Yarışma Yoluyla Üretilmiş Modern Mimarlık Ürünleri: Hükümet Konakları Örneği (1965-1985)* adlı makalede Cumhuriyet döneminde yarışma yolu ile inşa edilen 40 adet hükümet konağı ve inşa süreçleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. 2000'li yıllar ve sonrasında hükümet konaklarının durumu ile ilgili gerçekleştirilen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmamızla bu dönemde inşa edilmiş hükümet konaklarının inşa tarihleri, yerleri, üslupları, cephe özellikleri, plan tipleri ve genel gelişim içindeki konumlanışları hakkında bilgi verilecektir. Böylece gelecekte hükümet konakları ile ilgili yapılacak ayrıntılı çalışmalara güncelin takip edilmesi adına bir başvuru yazını oluşturulmak istenmektedir.

2006-2017 yılları arasında inşa edilen hükümet konakları ile ilgili gerçekleştirdiğimiz çalışmamızda bu konakların postmodern bir anlayışın ürünleri oldukları görülmüştür. Bu nedenle burada postmodernizmin ne olduğu ve mimariye etkilerine kısaca değinilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Mimaride 1975'li yıllarda kullanılmaya başlanan postmodern kavramıyla; binalarda modern mimariye bir duruş olarak süslemenin, seçilen bir dönem mimarisine vurgunun ve göndermelerin uygulanışını anlatmaktadır. Batılı bağlamla postmodern binalara Portland ve New York Sony binaları örnek olarak gösterilebilir. Bu binaların genel özelliklerine bakıldığında tarihsel referansların dikkate alındığı görülmektedir. Mimaride *Yeni Eklektik* olarak tanımlanan postmodern uygulamalarda binaların geçmişten gelen formlara gönderme yaparak inşa edilmesi anlayışı gözlemlenmektedir. Bu anlayış çerçevesinde dönem mimarları Bauhause ve Neo-Klasik özellikli binalarda görülen mimari formları uygulamaya başlamışlardır. Postmodern binalarda geçmiş dönem mimarilerinde gözlenen formları birbirlerine zıt olacak şekilde aynı bütünün parçaları halinde uygulanmışlardır. Bu anlayışın kabulleri arasında ayrıca *bağlamcılık* kavramı da bulunmaktadır. Bu kavram özellikle kamu binalarında nüktedan bir anlayış ile geçmiş dönem uygulamalarına göndermeler yapılmasını beraberinde getirmiştir. Modern mimarinin ekonomik ve işlevsel inşa yaklaşımına tepki gösterilerek binaların insani gerçeklik ve isteklerine uygunluğu sorgulanmıştır. Bu konuda Robert Venturi *Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki* adlı kitabında kamu binalarında halka iletilmesi gereken bir anlamın ve bağlamsallığın geekliliği üzerinde durmaktadır (Devidar, 2017).

Postmodern mimari konusuna Türkiye ölçeğinde bakıldığında mimarlık alanında ulusallık ve modernite arasında gidip gelen dönemlerin varlığından söz etmek mümkündür. Oluşumunu tamamlayan cumhuriyet Batı'dan ulaşan yeni mimari yaklaşımların etkisi altına girmiştir. 1960 yıllarından önce genel olarak klasik ve geleneksel bir tavrın olduğu görülen mimaride bu tarih

sonrasında Batı'da meydana gelen gelişmelere farkındalık oluşturulduğu görülmüştür. Ancak ekonomik nedenlerle binaların inşası konusunda rasyonel tercihlerde bulunmak zorunda kalınmıştır. 1980 sonrasında Batı mimarisi ile paralel uygulamalarda artış gözlenmiştir. Bu artış günümüz mimari ortamında da devam eden bir süreçtir (Karasözen ve Özer, 2006, s. 109).

Yöntem

İç İşleri Bakanlığı'nın verileri dikkate alınarak ilgili konakların inşa durumları ve tarihleri tespit edilmiştir. Konakların görselleri ilgili kaymakamlıklardan temin edilmiştir. Genel olarak bir tipoloji oluşturularak inşalar anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Tarihi özellikler gösterdiği anlaşılan konakların geçmiş dönemlerden hangileri ile bağlantılı olduklarının anlaşılması maksadı ile hükümet konaklarının tarihsel gelişimi araştırılarak taşıdıkları özelliklere göre tasnif edilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Çalışmanın ana materyali 2006-2017 yılları arasında inşa ve restore edilmiş olan hükümet konaklarıdır. Bu tarihler arasında çoğunluğu ilçe merkezlerinde olmak üzere 260 adet hükümet konağı inşa ve restore edilmiştir. Çalışmada yöntemine göre araştırma türlerinden nitel araştırma ve düzey olarak temel araştırma türleri kullanılmıştır. Hükümet konakları ile ilgili daha önce yapılan araştırmalara bilgi eklenmesi yolu izlenmiştir. Tümdengelim ve tümevarım yöntemleri (Hypothetico-deductive) çalışmanın bölümlerinde birlikte kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar inşa edilmiş olan hükümet konakları çalışmamızın evrenini oluşturmaktadır. 2000'li yıllar öncesinde inşa edilen konakların genel özelliklerine yer verilerek çalışmamıza konu olan tarih aralığında inşa edilen hükümet konakları anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri literatürde daha önceden yapılmış olan bilimsel çalışmalar ve İçişleri Bakanlığı verileridir. Ayrıca incelenen hükümet konaklarının inşası ve tasarlamasını yüklenen mimarlık şirketleri ve kaymakamlık birimleri verilerimizin toplanmasında kullanılan kaynaklardır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Toplanan veriler hükümet konaklarının inşa edildiği yerlerin sosyal kültürel ve mimari geçmişi dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Değerlendirmenin ardından bakanlığın belirlediği kriterler ve yerel birtakım uygulamalar irdelenerek ele alınmıştır.

Araştırma Etiği

Araştırmamızın verileri dijital platformlardan elde edilmiştir. Çalışmamız anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar, insan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması, insanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar, hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar, kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar kapsamında olmadığı için için Etik Kurul İzni gerektirmemektedir. Araştırmamız ve sonucunda ortaya konulan çalışmamızda araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Kullanılan kaynaklar kaynakçada belirtilmiştir.

Bulgular

Osmanlı İmparatorluğu'nda kamu yapılarının projeleri ya da tasarımları ilk başlarda Avrupa'da eğitim almış yabancı veya azınlık mimarlar tarafından yapılmıştır. II. Abdülhamid döneminde Avrupa'ya gönderilen Türk mimarların ülkeye döndükten sonra ortaya koydukları binalar Osmanlı coğrafyasında yeni bir üslubun arkaik örnekleri olmuşlardır. Bu mimarlardan kasıt I. Ulusal Mimarlık Üslubu'nun önde gelen isimleridir. Bu isimler temellerini Osmanlı İmparatorluğu'ndan alan ancak etkileri günümüze kadar ulaşan Türk kökenli, ulusal kimlikli bir mimarinin oluşmasına etki etmişlerdir. Bu dönemde inşa edilen binalarda Neo-Klasik mimarinin simetrik mekân konumlanmasına, Türk mimarisinin sembolleri olan bir takım elemanların eklendiği görülmüştür (Alsaç, 1976, s. 54; Bozdoğan, 2001, s. 53). Osmanlı dönemi kamu binalarında Osmanlı arması, tuğra ve kitabe gibi sembollerle vurgulanan yapı kimlikleri, ulusal mimaride çini, sivri kemer, kubbe ve anıtsal giriş formları gibi Türk kimliğini yansıtan mimari elemanlar ile sağlanmıştır.

Türk mimarisinde hükümet konaklarının da dâhil olduğu kamu binaları sadece yukarıda belirttiğimiz tarihsel şablonda yer verilen üslup ve uygulamalar çerçevesinde inşa edilmemiştir. Binanın inşa projesini alan mimarların yaklaşımları ve bazı yöresel uygulamalardan da etkilenmişlerdir. Bir kısım hükümet konakları da yarışmalar neticesinde inşa edilmişlerdir. Bu yarışmalar sonrasında 40 hükümet konağı yapılmıştır. Büyük oranda ayakta dururlar. Bunlara Kars, Gümüşhane, Erzurum, İzmir, Kocaeli, Giresun, adana vb. örnekler verilebilir (Bahtiyar ve Yıldız, 2021, s. 3). Ama şu bir gerçektir ki kamu binalarının şehrin içerisinde, çevresine uyumlu, aynı zamanda temsil ettiği gücü vurgulayan vakar bir görüntüsünün olması gerekliliği düşüncesi, tüm dönemlerin başat kabulü olmuştur. Gerek Osmanlı İmparatorluğu gerekse Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde bu anlayış bir gelenek halinde sürdürülmüştür.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1930'lu yıllara kadar hükümet konağı yapımı yavaşlamıştır. Bu dönemde Osmanlı'dan kalma konaklar kullanılmıştır. Bu konaklara Sivas, Kastamonu, Giresun, Muğla, Ankara, Konya, Niğde, Amasya, Çankırı vb. örnek olarak verilebilir. Osmanlı dönemi hükümet konaklarının birçoğu günümüze ulaşmıştır (Toptaş, 2016, s. 416).

I. Ulusal Mimarlık Dönemi hükümet konaklarında Ankara'da meydana getirilen kamu yapılarına benzer cephe düzenlerini görmek mümkündür (Yıldız ve Parlak, 2018, s. 4931). Bu tipin Osmanlı dönemine ait arkaik örneği Kastamonu Hükümet Konağı'dır (Fotoğraf 1). Trabzon Hükümet Konağı (Fotoğraf 2) bu tipteki yapılara dönem içinden verilebilecek örneklerdendir. Aksaray Hükümet Konağı I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde inşa edilmesine rağmen mansart çatısı ve cephesinde görülen Avrupai tarzda bitkisel bezemeleri ile döneme ait ünik bir bina (Aslanoğlu, 1984, s. 6).



Fotoğraf 1. Kastamonu Hükümet Konağı (Türkiye Kültür Portalı, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kastamonu/gezilecekyer/kastamonu-hukümet-konagi> adresinden 02.05.2022 tarihinde erişilmiştir)



Fotoğraf 2. Trabzon Hükümet Konağı (<https://www.karadenizdesonnocta.com.tr/eski-hukümet-konagi-kultur-merkezi-ve-ortahisar-i-tarihine-kavusturmak-makale,12783.html> adresinden 02.05.2022 tarihinde erişilmiştir.)

1934-1940 yılları arasında Osmanlı ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi uygulamalarından farklı bir yaklaşım görülmüştür. Bu yaklaşımın oluşmasında dönemin akademilerinde görev yapan A. Vorhölzer, Giulio Mongeri, Hans Poelzig, Bruno Taut, Gustav Oelsner, Wilhelm Schütte, Clemens Ernst Egli, Dilz Brandi, Holzmeister, Martin Elsaesser, Debes Gustav Oelsner, Paul Bonatz, Friedrich Hess, Tiedje, Rolf Gutbord, Gerhard Graubner, Bruno Zelvi, Jürgen Joedicke, Wilhelm Landzettel, Hans Koepf gibi yabancı uzmanların etkili olduklarını söylemek mümkündür. Akılcı ve işlevsel prensiplerin hâkim olduğu dönemde Neo-Klasik mimarinin elemanları (özellikle sütunların beden boyunca uzatılması) belirgin bir şekilde kullanılmıştır (Sözen, 1984, s. 76, 110). Bu dönemde inşa edilen Diyarbakır (Fotoğraf 3), Manisa, Ordu, Ağrı, Siirt, Yozgat, Eskişehir, Isparta, Kayseri, Balıkesir, Aydın hükümet konaklarında bahsi geçen etkiler cephelerde uygulanmıştır.



Fotoğraf 3. Diyarbakır Hükümet Konağı (<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=33699&start=65> adresinden 05.05.2022 tarihinde erişilmiştir)

II. Ulusal Mimarlık dönemine (1939-1950) gelindiğinde Denizli, Kars, Çanakkale, Kayseri Ağrı, Siirt, Malatya gibi şehirlerde hükümet konağı inşaları görülmüştür. Bu binalar simetrik, düzenli ve Neo-Klasik özelliktedirler. Binalarda I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde görülen dekoratif özellikli mimari elemanlara yer verilmesinden kaçınılmıştır (Aslanoğlu, 2001, s. 152; Sözen, 1984, s. 220). Denizli (Fotoğraf 4), Malatya vb. hükümet konakları bu dönemde inşa edilen binaların örneklerindedir.



Fotoğraf 4. Denizli Hükümet Konağı (Arkitekt, <https://v3.arkitera.com/h40606-denizli-hukümet-konağı-ve-mimar-cengiz-bektas-hakkında.html> adresinden 05.05.2022 tarihinde erişilmiştir)

1950-1960'lı yıllarda ülkeye yabancı etkili teknolojik gelişmelerin gelmesi ve modern sanat akımlarının tanınması ile beraber mimari alanında sanatçıyı merkeze alan projeleri görmek mümkün olmuştur. Bu bağlamda bahsi geçen yıllar bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. İnşa edilen binalarda organik mimarlık, brütalizm ve rasyonalist-pürist mimari yaklaşımları görmek mümkün olmuştur. Mimarlıkta yeni arayışlar ve teknik gelişmeler kamu binalarındaki keskin sınırları seyreltmıştır. Bu gelişmeler mevcut mimari anlayıştan kopuşu beraberinde getirmiştir (Sözen, 1996, ss. 273-285). Dönemin hükümet konakları rasyonel, işlevsel ve süsten uzaktır. Modern mimari yansılarını olarak Uşak, Çorum, Şırnak, Sakarya (Fotoğraf 5), Elazığ vb. 1950'li yılların hükümet konakları örnek verilebilir.



Fotoğraf 5. Sakarya Hükümet Konağı (osyal54.com/kultur-yasam/3129/sakarya-hukümet-konağı-mimarisi-ve-nisan-yaubyan/ adresinden 06.05.2022 tarihinde erişilmiştir)

1960-1970'li yıllarda Türkiye Cumhuriyeti mimarlığı modern mimariye karşı tepki ve tekdüzelikten kurtuluş arayışları yaklaşımı içerisinde olmuştur (Hasol, 2017, 156-157). Bu eğilim binaların çevre ölçeğine, renk ve dokusuna dikkat edilmeden, geçmiş mirasın yok edilmesine karşı çıkmıştır. Tarihsel temeller ve bölgesel gerçekliklerin dikkate alınması üzerinde durulmuştur (Sözen 1984, s. 281; Batur, 2005, s. 72; Yücel, 2007, s. 130). Bu dönemde inşa edilen Sivas, Sinop, Antalya, Bingöl, Çankırı, Trabzon, Erzurum, Kocaeli (Fotoğraf 6) gibi binalar bu yıllar arasındaki hükümet konaklarına örnektir. Bu binaların genelinde modern mimari yansımalarında gözlemlenen çok katlılık, katı kübik uygulamalar ve çevre mimarisinden kopuk görünüm daha yumuşak geçişler, yatay mimari ve az katlı mimari düzenlemeler ile dönüşüm geirmiştir.



Fotoğraf 6. Kocaeli Hükümet Konağı (Kocaeli Valiliği, <http://kocaeli.gov.tr/hukümet-konagi-tarihcesi> adresinden 07.05.2022 tarihinde erişilmiştir)

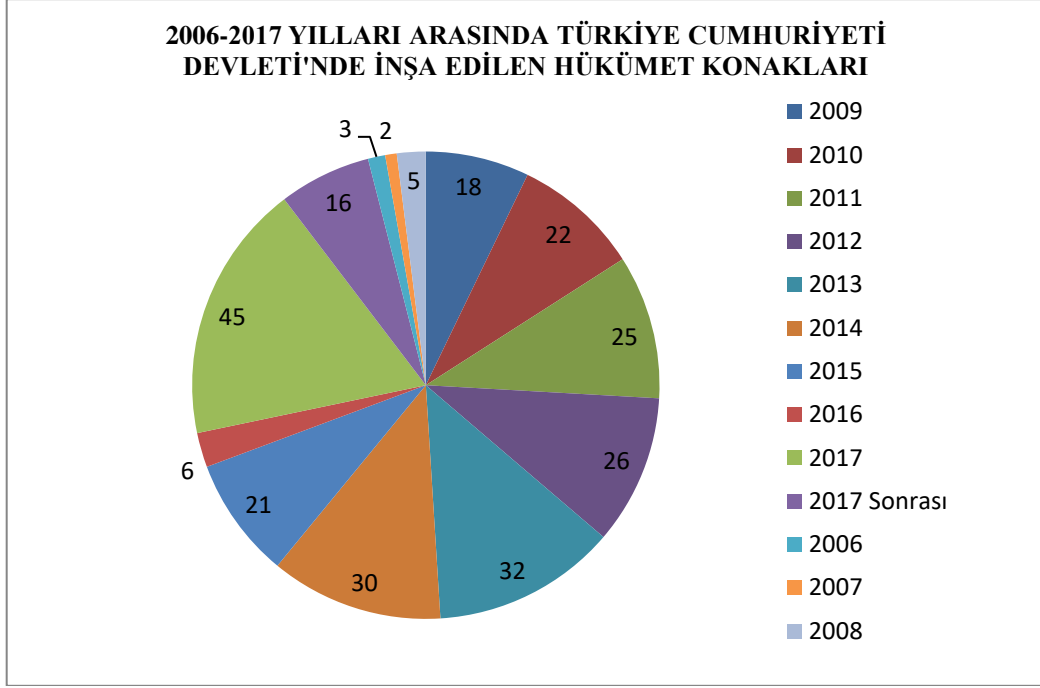
1980-2000 yıllarında küreselleşme ve Neo-Liberalizmin etkilerine bağlı olarak modern mimarinin alt açılımlarının uygulandığı görülmektedir. Betonarme ve çelik konstrüksiyon sistemlerinde görülen gelişmeler sonrası çok katlı bina inşaları dönem mimarlığının gündemini oluşturmuştur (Hasol, 2017, s. 216). Sinop, Afyonkarahisar, Bingöl, Samsun, Nevşehir, Gaziantep, Giresun, Zonguldak, Adana, Balıkesir (Fotoğraf 7) bu dönemde inşa edilen konaklardır. Bu konakların en belirgin özelliği şehre ait bütün müdürlükleri bünyesinde barındıracak şekilde büyük boyutlu olarak tasarlanmış olmalarıdır. 2000 sonrasında günümüze ulaşan süreçte akıllı bina teknolojilerinin gelişmesi ile mimaride başka bir boyut açılmıştır.



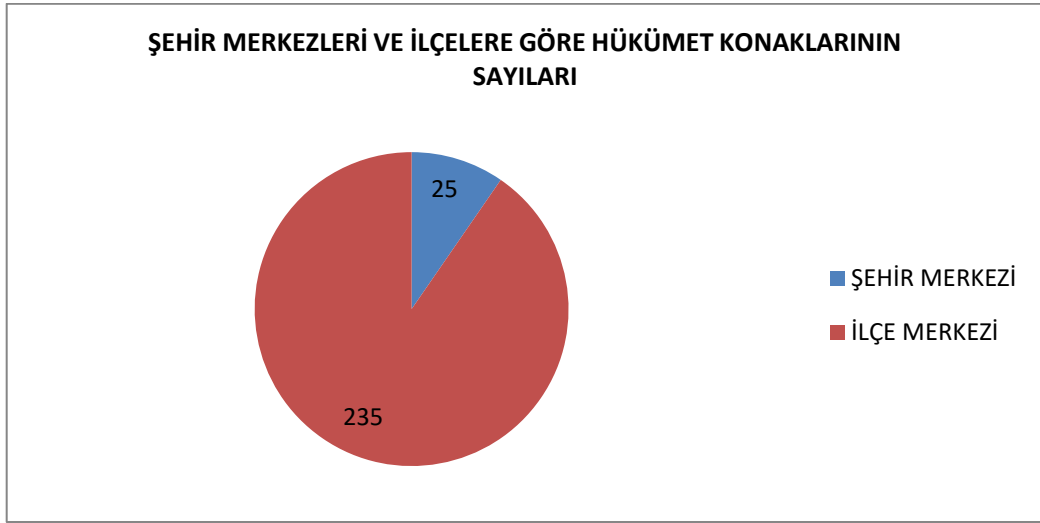
Fotoğraf 7. Balıkesir Valiliği (<https://mapio.net/pic/p-4983898/> adresinden 10.05.2022 tarihinde ulaşılmıştır)

2006-2017 Yılları Arasında İŞa Edilen Postmodern Hükümet Konakları

2009-2017 yılları arasında inşa edilen hükümet konaklarının inşası konusunda İç İşleri Bakanlığı'nın resmî sitesinde iki adet liste paylaşılmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2020). Bu listelerde toplamda 260 adet hükümet konağının inşa edildiği ve bir kısmının yenilendiği görülmüştür. Konakların yıllara göre dağılımı aşağıda verilen grafikte belirtilmektedir (Grafik 1). Tabloya göre 2017 yılında inşası tamamlanan hükümet konaklarının sayıca diğer yıllardan fazla olduğu görülmüştür. İnşa konusunda en az 2007 yılında 2 adet hükümet konağı görülmektedir. Konakların 25'i il merkezlerinde, 235'i ilçe merkezlerinde inşa edilmişlerdir (Grafik 2). Bu bilgilere göre ilçelerde yoğunlaşan bir hükümet konağı yapımının söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.



Grafik 1. 2006-2017 Yılları Arasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde İnşa Edilen Hükümet Konakları



Grafik 2. 2006-2017 Yılları Arasında İnşa Edilen Hükümet Konaklarının İl ve İlçelere Göre Durumu

İç İşleri Bakanlığı tarafından inşa edilecek hükümet konakları için uygulanacak projeler için bazı usul ve esaslar belirlenmiştir. Bu usul ve esaslara göre binaların cephe ve görünümleri bölgenin tarihi dokusuna uygun olmalıdır. Sövelere, geniş saçaklara, cumbalara ve yüksek pencerelere yer verilmesi gerekmektedir. Bina cephelerinde yöresel özellikleri vurgulayan taş cinslerinin kullanılması ve bu taşların yöreden sağlanması istenmiştir. Esaslara göre bina girişleri saçak, sütun, kemer gibi mimari elemanlar ile vurgulanmalıdır. Binaların kat yükseklikleri 4,5 m., giriş holü kısmında bu yükseklik 8 m. olmalıdır. Binalarda zorunlu durumlar dışında kat sayısı zemin+2 şeklindedir. Yatay mimariyi vurgulayan bu esaslarda binaların boyutlarının bölgenin nüfusu dikkate alınarak planlanması ve ihtiyaçtan fazla büyük olmaması istenmiştir. Koridorların azaltılarak ergonomik kullanımın artırılması, mahremiyet gerektiren birimler dışında oda sisteminden açık ofis sistemine geçilmesini sağlayacak iç tasarlama yöntemleri kullanılmıştır. Binalarda merkezi ısıtma ve soğutma sistemleri, bodrum katlarda arşiv birimleri tasarlanmıştır. Binaların girişleri hakkında da bir takım bilgilere yer

verilmiştir. Bu bilgilere göre hükümet konaklarının tek giriş kapılı olarak inşa edilmesi istenmiştir. Ancak adliye, valilik ve emniyet müdürlüklerinde bu durumun zorunlu olmadığı belirtilmiştir. Vali makam odası 80 ve vali yardımcısı 40 ve il müdürü odalarının 35 metrekareyi aşmamış olmasına dikkat edilmiştir. İlçe merkezlerinde kaymakam odalarının 60 ve ilçe müdür odalarının 40 metrekare olacağı belirtilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2020). Binaların tipolojileri hakkında fikir edinmemizi sağlayan bu usul ve esaslar aynı zamanda inşa edilecek konakların üslupları hakkında da çeşitli ipuçları vermektedir.

İç İşleri Bakanlığı hükümet konaklarının inşalarını açık ihale usulü ile yüklenici firmalara vermektedir. Bu firmalardan yukarıda belirtilen bina özelliklerinin dışında peyzaj çalışmaları, elektrik, alt yapı, yangın sistemleri, deprem zemin etütleri, sığınak ve otopark uygulamaları ile ilgili ek projeleri de yapının inşası öncesinde istemektedir. Kimi binaların kendi elektriğini üretebilen akıllı binalar olarak tasarlandıkları görülmüştür. Çağımızın modern yapı sistemleri binaların inşasında mümkün mertebe kullanılmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2020).

Bina büyüklükleri de belirli esaslara bağlanmıştır. İl bazlı, özel özellikli (turizm ya da mevsimsel yoğunluğu olan) ve normal sınıf olmak üzere dokuz tip binanın olduğu görülmüştür. Aşağıdaki tabloda bu tiplerin hangi kıstaslara göre belirlendiği gösterilmektedir (Tablo 1). Nüfus sayısının dikkate alınarak metrekare (büyüklük) belirlemelerinin yapıldığı bu dokuz tipin il tipi ve özel tipte nüfus kıstasının dolayısı ile metrekare sınırlamasının olmadığı görülmüştür. Nüfus sayısına göre bina metrekaresinin belirlenmesi usulü geçmiş dönemlerden beri uygulanan bir durumdur. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde büyüklük binaların plan tipini de belirleyen bir etken olmuştur.

Tablo 1

2006-2017 Yılları Arasında İnşa Edilen Hükümet Konaklarının Nüfus Kıstasına Bağlı Tipleri (İç İşleri Bakanlığı)

Tip	Nüfus Sayısı	Metrekaresi
İl Tipi		
Özel Tip		
1	500.000-üstü	15.000
2.	250.000-500.000	10.000
3.	100.000-250.000	8.000
4.	50.000-100.000	5.000
5.	20.000-50.000	4.000
6.	10.000-20.000	3.400
7.	0-10.000	2.800

Büyüklükleri, tarihsel dokuya uygun olmaları, kullanılan malzeme türleri ve modern teknolojilerin yanında bu dönemin özellikle taşrada inşa edilen hükümet konaklarında çoğunlukla Osmanlı Geç Dönem ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi cephe düzenlenmelerinin yorumlandığı görülmüştür. İl merkezlerinde Osmanlı ve Ulusal dönem mimari özellikleri gösteren cephe düzenleri kimi binalarda boyutun büyük olması ya da yarışma ile tasarlanmış özel projelere dayanması sebebi ile sınırlı boyutlarda kalmıştır. Ordu (2006), Osmaniye (2006), Sakarya (2009), Şanlıurfa (2010), Kocaeli (2014), Kırıkkale (2015) gibi il merkezlerinde hükümet konaklarında hizmet veren adliye, nüfus vb. müdürlükleri gibi birimler için ayrı binalar tasarlanarak bir külliye halinde aynı arsa üzerine inşa edilmiştir. Kimi kaymakamlık internet sayfalarında bu yapı topluluklarına *Valilik Kampüsü* denmiştir. Adıyaman'da (2020) bulunan kampüs, bu uygulamanın gerek mantığı gerekse üslup olarak olgun bir örneği olmuştur (Fotoğraf 8). Kompleks içinde bulunan hükümet konağı merkeze alınmıştır. Tüm cephelerinde çıkımlar ile üçlü bir vurgu gerçekleştirilen binanın giriş aksı vurgulanmıştır. Bu vurgu üç serbest sütun ve kemerlerle taşınan, dört kat boyunca yükseltilmiş sundurma ve örtü sisteminde kubbe ile tamamlanmıştır. Kocaeli örneğinde ise İç İşleri Bakanlığı'nın yönetiminde olan hükümet konağının etrafında (yedi adet) diğer bakanlıklara bağlı müdürlük binaları bulunmaktadır. Bu uygulamalar

bizlere Osmanlı'da görülen Hükümet Caddesi (Yazıcı, 2019, s. 131) oluşumunu hatırlatmakla beraber daha sistematik, tek elden inşa edilmiş ve üslup birliği manasında daha olgun bir gelişmedir.



Fotoğraf 8. Adıyaman Valilik Kampüsü (Milliyet Gazetesi, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/adiyaman/yeni-hukümet-binasinin-ihalesi-yapildi-10882268> adresinden 15.02.2022 tarihinde erişilmiştir)

İnşası bu dönem içerisinde gerçekleştirilen 2007-2013 tarih aralığında toplamda 47 adet hükümet konağının 1990-2000'li yıllarda görülen geometrik bölümlenmelere dayanan, çok katlı, masif yüzeyli, dikdörtgen planlı, rasyonel üsluplu tipte olduğu görülmüştür. Bu tip hükümet konaklarına il merkezlerinden Kırşehir (2007) ve Eskişehir (2009), ilçe merkezlerinden Gediz (2004) ve Eyüp (2009) örnek olarak verilebilir (İçişleri Bakanlığı, 2020).

Tarih aralığının (2007-2017) en çok kullanılan plan tipi dikdörtgen planlı, giriş aksı ve kanat kısımlarının ileri taşırıldığı plan tipidir. Bu plan türü Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi kamu binalarında da görülmektedir. Günümüzde bu tipte inşa edilen hükümet konaklarının cephe düzenlemesi açısından Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi birçok yapı özelinde Ankara Ziraat Bankası ve Kastamonu Hükümet Konağı binalarına benzer oldukları tespit edilmiştir. Toplam sayıları 33'tür. Cephe düzeni bakımından en erken örnek Osmanlı Hükümet Konağı'dır. Ancak yoğun olarak tercih edildikleri dönem 2013-2016 yılları arasındadır. Bu tip sadece ilçelerde uygulanmıştır. Orta büyüklükte 4.000 ile 8.000 nüfuslu ilçelerde tercih edilmiştir. Simav (2012) (Fotoğraf 9), Tekman (2014), Kemer (2014), Pursaklar (2015), Artuklu (2017), Menemen (2015) bu tipe örnek olarak verilebilir (İçişleri Bakanlığı, 2020). Binaların geneline bakıldığında gelişen inşa teknolojilerinin kullanıldığı ancak dekoratif özellikleri bakımından geçmiş dönem mimarileri formlarının yansımalarını görmek mümkündür. Modern mimarinin işlevsel ve ekonomik anlayışına bu bağlamda karşı bir duruşun olduğu düşünülmektedir.



Fotoğraf 9. Simav Hükümet Konağı (Renktaş Mimarlık, <https://www.renktaşmimarlık.com.tr/kutahya-ili-simav-ilcesi-hukümet-konağı-ınsaati-ile-alt-yapı-ve-çevre-duzenlemesi-isi/> adresinden 15.02.2022 tarihinde erişilmiştir)

Dönemin hükümet konaklarında görülen bir diğer tip dört köşeden dışa taşkın, dikdörtgen planlı konaklardır. Bu konakların incelenen tarih aralığı içindeki sayısı 32'dir. Yatay ve dikey dengeyi silme, kemer ve pencere gibi elemanlarla vurgulandığı, kimi zaman çökertme yüzeylere yerleştirilen ikiz ya da üçüz pencereler, örtüde konsollarla taşınan geniş saçaklar ve vurgulanmış giriş blokları binaların genel cephe özellikleridir. Elbistan (2011), Yerköy (2013), Nallıhan (2014), Andırın (2015) (Fotoğraf 10), Çekerek (2016), Of (2017) bu tipin örnekleridir (İçişleri Bakanlığı, 2020).



Fotoğraf 10. Andırın Hükümet Konağı (Kahramanmaraş Manşet Gazetesi <https://www.marasmanset.com/andirin-yeni-hukümet-konagi-hizmette> adresinden 15.02.2022 tarihinde erişilmiştir)

Karadeniz kıyısında bulunan hükümet konaklarında diğer bölge örneklerinde görülen dışa taşkın kanat kısımlar cumba olarak inşa edilmiştir. Cumbalar kimi yapılar da tüm katlar boyunca kimilerinde ise tek katlı olarak yer almıştır. Hükümet konaklarına ait usul ve esaslar dâhilinde yer verilen bu mimari eleman, aynı zamanda yerel birtakım özellikler de içermektedir. Türk evlerinin mimari unsurlarından birisi olan cumbalar, Karadeniz yerel ev mimarisinde de kullanılmıştır. Ayrıca bölgenin evlerinde cephelerin, yatay ve dikey olarak atılan, ahşap hatıllar ile parçalı bir görünüşte inşa edildiği bilinmektedir. Bu özelliklerin bölgenin hükümet konaklarında da kullanılması dikkat çekicidir. Bu bağlamda bölge hükümet konakları, tarihsel yaklaşımın mimari üzerinde uygulanmasına modern birer örnek teşkil etmektedirler. Ayrıca bölgesellik de söz konusudur. Güneysu (2011), Şavşat (2012), Gönen (2017), Çamlıhemşin (2017), Dernekpazarı (2017), Of (Fotoğraf 11) bu tip hükümet konaklarındandır. Belirtilen özellikleri sergileyen hükümet konağı sayısı 12'dir (İçişleri Bakanlığı, 2020).



Fotoğraf 11. Of Hükümet Konağı (Of Kaymakamlığı <http://of.gov.tr/hukümet-konagi> adresinden 15.02.2022 tarihinde erişilmiştir)

Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde çoğunlukla nüfusu az olan, kaza merkezlerinde inşa edilen, küçük boyutlu kamu binalarında giriş aksının vurgusu ya bir sundurma ile ya da aksın dışarı taşırılması ile yapılmaktadır. Ele alınan hükümet konaklarında sadece giriş aksının dışarı taşırıldığı

veya vurgulandığı tipler bulunmaktadır. Bunların sayısı 28'dir. Ilgın (Fotoğraf 12) Bahçesaray (2012), Afşin (2011), Ekinözü (2013), Pervari (2017), Uşak (2017) bahsi geçen özellikleri taşıyan hükümet konaklarıdır (İçişleri Bakanlığı, 2020).



Fotoğraf 12. Ilgın Hükümet Konağı (<http://ilginrastirmalari.blogspot.com/2015/12/ilgn-hukümet-konag.html> adresinden 15.02.2022 tarihinde erişilmiştir)

İstanbul, İzmir, Denizli gibi büyük şehirlerde ve bazı ilçelerde inşa edilen hükümet konaklarında yukarıda bahsi geçen konak tiplerine girmeyen yarışma veya özel tasarımla oluşturulan kaymakamlık ve valilik binaları bulunmaktadır. Buraya kadar gördüğümüz konaklarda taş malzemenin ağırlıklı olarak kullanıldığı ve belirli tiplerin takip edildiğini söylemek mümkün ancak karışık plan ve bina tiplerinin uygulandığı konaklarda cam-metal konstrüksiyon kullanımının yoğunluğu dikkat çekmektedir. Maltepe (2014), Kartal (2013), Menderes (2011), Karabağlar (2013), Denizli (2013), Lapseki (2017) (Fotoğraf 13) bu duruma verilebilecek örneklerdendir (İçişleri Bakanlığı, 2020). Bu şekilde inşa edilen kaymakamlık ve valilik binalarının sayısı 27'dir. Büyük şehirlerde arsa sıkıntısı, modern mimarinin şehir silüetine etkisi, nüfus yoğunluğu ve sosyal-kültürel beklentilerin yarışma ve özel tasarım binaların inşasında etkili olduğu düşünülmektedir.



Fotoğraf 13. Lapseki Hükümet Konağı (Arkitera, <https://www.arkitera.com/proje/lapseki-hukümet-konagi/> adresinden 15.02.2022 tarihinde erişilmiştir)

Hükümet konaklarında kullanılan bir diğer tip "V" planlı olanlardır. Bu konaklarda benzer cephe özellikleri olmakla beraber daha büyük boyutlu ve plan şemasındaki farklılıkları ile diğerlerinden ayrılmaktadırlar. Bu plan tipinde inşa edilen hükümet konağı sayısı 7'dir. Suşehri (2009), Çermik (2013), Karabağlar (2013), Akşehir (2013), Atakum (2014), Çiğli (2017), Narman (2017) (Fotoğraf 14) bu tipinin örnekleridir (İçişleri Bakanlığı, 2020).



Fotoğraf 14. Narman Hükümet Konağı (Narman Kaymakamlığı, <http://www.narman.gov.tr/hukümet-konağı> adresinden 15.02.2022 tarihinde erişilmiştir)

Yukarıda bahsi geçen tiplerin dışında geleneksel Türk hükümet konaklarının özelliklerine sahip olmalarının yanında tüm cephelerinde hareketli alanların oluşturulduğu veya yöresel mimari özelliklerden dolayı farklı olan birkaç ünik örnek görülmektedir. Bu örneklerden Selçuk Hükümet Konağı'nın bütün cepheleri, sivri kemerli çökertme yüzeyleri sütunlar ve sivri kemerlerle vurgulanan giriş kapıları, konsollarla taşınan saçak kısmı, gömme çatısı, farklı pencere formlarının kat geçişlerindeki yorumu ile kendine has özellikler sergilemektedir. Bir diğer örnek Musabeyli Hükümet Konağı'dır. Konak dikdörtgen planlıdır. Cephelerinde orta aksa alınan, iki kat boyunca uzatılmış sivri kemerli, plastik özellikli çökertme bir yüzey içerisine alınan giriş kapısı, iki yönden yuvarlak bedenli sütunlarla vurgulanmıştır. Yan cephelerde 3 (ileri)+2 (geri) alınmış yüzeylerin her biri yuvarlak kemerli pencereler (3-2-3-2 tekrarlı olarak) ile aydınlatılmıştır. Binanın tamamında bu sistem devam ettirilmiştir. Ayrıca üçüncü katta cephelerin tamamını dolanan Fransız balkon uygulaması bulunmaktadır. Balkon iki kat boyunca yükselen sütunlarla taşınmıştır. Geniş saçaklı örtü cephelerin ileri geri hareketliliğine uyumludur. Binanın üst katında yatay dikdörtgen pencereci atika (yarım kat) bulunmaktadır. Bu hali ile Musabeyli Hükümet Konağı Neo-Klasik mimari ile Türk karakterli mimari elemanların harmanlandığı ünik bir bina olmuştur. Bu iki hükümet konağı iklimin sıcak olması sebebi ile bol açıklıklı bu cephe düzenlerinin uygulanmasına uygundur.



Fotoğraf 15. Selçuk Hükümet Konağı (Setatek İnşaat, <https://setatek.com/tr/referanslar/selcuk-hukümet-konağı> adresinden 16.02.2022 tarihinde erişilmiştir)



Fotoğraf 16. Musabeyli Hükümet Konağı (Musabeyli Kaymakamlığı, <http://www.musabeyli.gov.tr/yeni-hukümet-konağı-binasi> adersinden 16.02.2022 tarihinde erişilmiştir)

Ünik örneklerden Bayındır Hükümet Konağı Osmanlı döneminden kalan eski hükümet konağından izler taşımaktadır (Toptaş, 2022, s. 24-29). Giriş cephesi dikdörtgen planının kısa kenarına yerleştirilerek eski hükümet konağında gerçekleştirilen uygulama tekrarlanmıştır. Giriş 4 sütun ile taşınan, iki renkli taş işçilikli yuvarlak kemerli, üstte üçgen alınlıklı bir portik ile vurgulanmıştır. Girişin yan kanatları birinci kat seviyesinde eski hükümet konağında yer verilen üçlü çeşme yüzeyini tekrarlamıştır. Kanatlar üstte yarım kat yükseltilecek vurgulanmıştır. Bina temelde giriş bloğu ve ana bina olarak algılanabilir. Giriş bloğunun birinci katı kenarlardan sütunlar ve yuvarlak kemerler ile dışarıya üç yönden açılan bir hol şeklinde tasarlanmıştır. Ana bina cephesi yukarı ve ileri taşıntı yapan dikdörtgen gömme kuleler ile dikeyde vurgulanmıştır. Bu yapıda da çökertme yüzeyler içine alınan simetrik pencere uygulamaları görülmektedir. İki renkli işçiliği olan cephelerde yatay vurgu tuğla malzemeli dışa taşkın şeritlerle sağlanmıştır. Yeni Bayındır Hükümet Konağı eski hükümet konağı ile üslup, malzeme ve tarihi bakımdan bağ kurularak tasarlanmıştır.



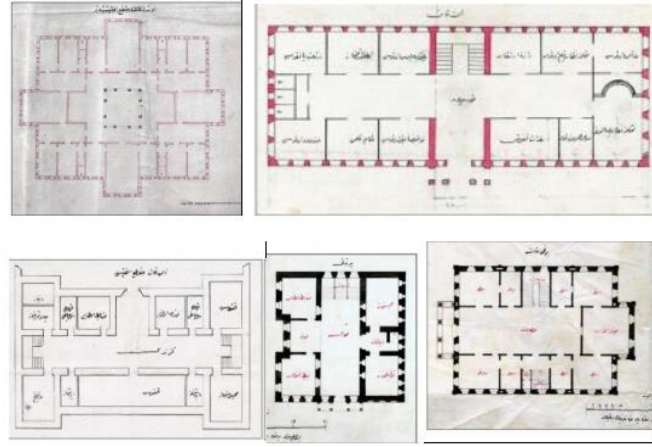
Fotoğraf 17. Bayındır Hükümet Konağı (Minevra Mimarlık, <https://www.minervamimarlik.com.tr/projects-item/bayindir-hukümet-konagi/> adresinden 15.05.2022 tarihinde erişilmiştir)

Tartışma

Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar olan dönemde hükümet konaklarının genel olarak konumlanış, plan, cephe ve bezeme özellikleri bakımından bir takım özellikler söz konusudur. Bu özelliklere konumlanışları itibarı ile bakıldığında Osmanlı İmparatorluğu döneminde konaklarının konumlanışında iki yaklaşım görülmüştür. Bunlardan ilki cami merkezli kent dokusuna yerleştirilmeleridir. İkincisi ise sonradan halk tarafından Hükümet Caddesi olarak adlandırılan ve kamu binalarının bir arada yer aldığı ve genellikle yeni oluşturulan bir düzlem içerisinde oldukları şekildedir (Aktüre, 1985, s. 896; Ortaylı, 1984, s. 5). Ancak bu binalar topluluğunun tek elden ve bir seferde inşa edilmediği burada belirtilmelidir. Bu durum üslup, plan vb. özellikler bakımından tek bir döneme işaret etmezler. Cumhuriyet dönemi hükümet konaklarında konumlanış bakımından Osmanlıdan gelen mantık sürdürülmekle birlikte şehirlerin gelişimine ve şehir odak merkezlerinin farklılaşmasına bağlı olarak cami merkezli yerleşimden çok hükümet caddesi yerleşiminin daha yaygın olduğu görülmüştür. Günümüze gelindiğinde yerleşim birimlerinin tek merkezli yapıdan daha büyük boyutlu hale gelmelerinin bir sonucu olarak konumlanış açısından Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi uygulamalarının kesin hatlarından bahsetmek çokta mümkün görülmemektedir. Ancak Ordu (2006), Osmaniye (2006), Sakarya (2009), Şanlıurfa (2010), Kocaeli (2014), Kırıkkale (2015), Adıyaman gibi şehirlerde ilk örnekleri verilen Hükümet Komplexleri tek bir elden inşa edilen idari yapılar topluluğu olmaları bakımından dikkat çekicidir.

Hükümet konaklarına plan özellikleri açısından yaklaşıldığında temellerini Osmanlı dönemi elçilerinin özellikle Fransa'nın Paris şehrinde getirtilen kamu binalarının küçültülmüş örneklerinden bir esinlenmenin olduğu söylenilebilir. Tekil diğer çalışmalar ile beraber Aydın'ın (2022) *Sultan II. Abdülhamid Dönemi Hükümet Konakları Üzerine Bir Tipoloji Denemesi: Türkiye'deki Örneklerin Plan-Mekân Özelliklerinin Analizi* adlı makalesi ve konunun toplu olarak tüm yönleri ile ele alındığı

Metin'in (2019) kitabının üçüncü bölümü Osmanlı dönemi hükümet konaklarının plan özelliklerinin algılanması açısından bilgiler içermektedirler. Bu bilgilere göre konaklar koridor etrafında tek yönlü konumlanan, koridor etrafında çift yönlü konumlanan, "U" planlı, orta avlulu, çift orta avlulu, sofalı dört eyvanlı planlar şeklindedir (Fotoğraf 18).



Fotoğraf 18. II. Abdülhamid Dönemi Hükümet Konakları Plan Tipleri (Aydın, 2022, s. 108-113)

I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde hükümet konağı yapımı yavaşlamıştır. Bu durumu 1928 tarihli Vilayet-i Hususiye İdareler Faaliyetinden Adlı Fotoğraf Albümü'nden gözlemek mümkündür. Albümde hususi idarelere bağlı olarak il merkezlerinde 1928 yılında gerçekleştirilen inşa çalışmalarının ve mevcut kamu binalarının fotoğrafları bulunmaktadır. Albüm incelendiğinde 312 adet kamu binasından 216'sının mektep 25'inin hastane ve 12 tanesinin vali konağı olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu konakların Erzurum Hükümet Konağı dışında inşa edilmedikleri görülmüştür (Vilayet-i Hususi Daireleri, 1929).

1930'lu yıllardan 1950'li yıllara kadar simetrik mekan dizilimli koridor etrafında konumlanan kübik mimari, boyut ve kat sayısındaki artışlara karşın plan olarak önceki dönemlerin tekrarı niteliğindedir. Malatya (1938), Eskişehir (1945) ve Sakarya (1955) hükümet konaklarında plan açısından geçmişten gelen koridorlu konak planlarının büyütülmüş varyasyonlarını görmek mümkündür. 1960-1990 yılları arasında yine koridorlu plan tipine dayanan ancak yarışma yoluyla tasarılan vilayet binalarını görmek mümkündür (Fotoğraf 19).

	Yeni Yapı Yaklaşımı	Yapılar Arası İlişki	Vaziyet Planı
Ankara H. K. (1960) YORULAMA	Tasarımın bağlamsal bir bakış açısı içermesi Tasarımın cephe ve tarihi yapının oranlarını kullanarak bir modülasyon oluşturulması		
Malatya H. K. (1972) ETEKİLİZ/NÖTE	Tasarımda tarihi çevreye odaklanılması ve yerinin tasarımı bir giri olarak kullanılması Tasarımın tarihi yapının belli bir mesafe gerisinde yer alması ve parçalı kütle kullanımı		
Sinop H. K. (1973) ETEKİLİZ/NÖTE	Tasarımda tarihi yapı ile birlikte tanımlı bir genişletme meydana getirilmesi Yeni yapının tarihi yapının yanında kütle ve ölçek anlamında beskin bir karakter sergilemesi		
Sivas H. K. (1973) YORULAMA	Projenin içinde bulunduğu bağlam ile bütünlük bir tasarım yaklaşımında olması Tarihi yapıya temas eden bir tasarım yapılması, cephedeki kat hizasının tarihi yapıya göre belirlenmesi		
Afyon H. K. (1980) ZİTLİK	Proje ile ilk kez kitle, sembolizm ve yere aidiyet kavramlarının tartışılması Afyon Kalesi'nin silüetini çağırıştan tasarımı yapının hacminin ve gabarisinin tarihi yapıya oldukça aşması		
Erzurum H. K. (1985) YORULAMA	Tarihi yapının referans olarak kullanılması Tasarımda tarihi yapıya bağlanan bir koridora tekil parçalı kütleler yapılması Mevcut ile zıtlığı olmayan ve onun gerisinde kalan saygılı bir tutum sergilenmesi		

Fotoğraf 19. 1960 Sonrası Yarışma Yolu İle İnşa Edilmiş Hükümet Konakları Plan-Cephe Değerlendirmesi (Bülbül ve Yıldız, 2021, 198)

Sonuç ve Öneriler

Çalışmamız İç İşleri Bakanlığı'nın hükümet konağı inşası ile ilgili olarak yayınladığı iki listenin birleştirilmesi ile ortaya çıkmıştır. Listeye göre 2006-2017 yılları arasında 260 adet hükümet konağı inşa edilmiştir. Bu inşalara konumları açısından bakıldığında büyük çoğunluğunun ilçelerde inşa edildiği belirlenmiştir. Büyüklükleri bakımından yerleşim birimlerinin nüfusları dikkate alınmıştır. Makam odalarının büyüklükleri de aynı kıstaslar dikkate alınarak belirlenmiştir. Bu bakımdan Osmanlı'dan gelen bir uygulama takip edilmiştir. Bu yönü ile pratik ve akılcı bir yaklaşım sergilenmiştir. Binalara büyüklükleri açısından getirilen kıstaslar mimari üslupları açısından da getirilmiştir. Bu kıstaslar incelendiğinde geçmiş dönem üsluplarına göndermeler yapıldığı görülmüştür. Ortaya çıkan konakların Osmanlı ve Ulusal dönemlerin birer yorumu oldukları anlaşılmıştır. Bölgesel mimari özelliklerin etkilerinin yoğun bir şekilde görülebildiği binalar Karadeniz Bölgesi'nde yer almıştır. Malzeme açısından ilçelerde cephe malzemesinin taş, büyük şehirlerde metal ve cam ağırlıklı olduğu görülmüştür. Nüfusa bağlı olarak uygulanan bina büyüklüklerinde geçmiş dönem tip binaların örnek alındığı tespit edilmiştir. Kompleks şeklinde inşa edilen valilik birimleri bu dönemde gözlemlenen bir başka durumdur. Osmanlı dönemi hükümet caddelerini akıllara getirirse de bu komplekslerde adliye, hastane, postane, rüsümat (gümrük idaresi), belediye gibi birimlerden ziyade bakanlıklara bağlı il müdürlükleri bulunduğu görülmüştür. Bu yönü ile Osmanlı dönemi uygulamalarından ayrılmaktadır.

Üslup özellikleri bakımından plan tipolojisi olarak bir çeşitlilikten söz etmek mümkündür. Ancak ilçelerde inşa edilen konakların birçoğu benzerdir. Farklı olarak "V" plan tipi Osmanlı dönemi plan tipine getirilen alternatif ve yeni bir uygulamadır. Bu dönem içerisinde hükümet konaklarına verilen ünik örnekler içerisinde en dikkat çekici olanlarından birisi Bayındır Hükümet Konağı'dır. Cüneyt Halvacı ve Emre Halvacı tarafından tasarlanan bina dönemin hükümet konağı mantalitesini simgeleyen özelliktedir.

Cephe özelliklerindeki benzerlik dönem hükümet konaklarının geçmiş türdeşleri ile en belirgin bağıdır. Hükümet konakları pirimitif örneklerin verildiği Osmanlı'dan günümüze gelene kadar çeşitli tiplerde inşa edilmişlerdir. Ancak teknolojik gelişmelerin bu derece ilerlediği bir dönemde geçmişe öykünen binaların inşası siyasi iktidarın ve sosyal yapının tercih ve beklentilerindeki birlikteliğe vurgu yapmaktadır. Bu tercih ve sosyal beklenti konusu büyük şehirlerde özellikle İstanbul'da arazi, toplumsal yapı ve kent silüeti nedeni il uygulama alanını daraltmıştır.

Hükümet konakları ile ilgi yapılan çalışmalarda günceli yakalamayı amaçlayan bu çalışmamızın sonradan yapılacak çalışmalara temel teşkil etmesi beklenmektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Çalışma tek yazarlı olduğundan yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması

Çalışmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum bulunmamaktadır.

Kaynaklar

Aktüre, S. (1985). Osmanlı Devleti'nde Taşra Kentlerinde Değişimler. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 4, 4891-904. Ankara: İletişim Yayınları.

Alsaç, Ü. (1976). *Türkiye'deki mimarlık düşüncesinin Cumhuriyet dönemi'ndeki evrimi*. Trabzon: KTÜ Baskı Atölyesi.

- Altun, D. (2007). Geleceğin mimarlığı: Bilimsel-teknolojik değişimlerin mimarlığa etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 9(1), 77-91.
- Aslanoğlu, İ. (1984). Söyleşi: Osmanlı'dan bugüne hükümet konakları. *Mimarlık*, 203, 1-15.
- Aslanoğlu, İ. (2010). *Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığı*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Avcı, Y. (2017). *Osmanlı hükümet konakları tanzimat döneminde kent mekânında devletin erki ve temsili*. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Aydın, Ö. (2012). Sultan II. Abdülhamit dönemi yapılarında imparatoru/imparatorluğu temsil eden semboller. *Mimarlık*, 364, 74-78.
- B. Bülbül, T. ve Yıldız E. (2021). Tarihi dokuda yarışma yoluyla üretilmiş modern mimarlık ürünleri: Hükümet konakları örneği (1965-1985). *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 38(2), 173-205.
- Başkan, S. (2008). Geleneksel Doğu Karadeniz evleri. *Erdem Dergisi*, 52, 41-90.
- Batur, A. (2005). *A concise history: Architecture in Turkey during the 20th century*. İstanbul: Chamber of Architects of Turkey.
- Bozdoğan, S. (2002). *Modernizm ve ulusun inşası, erken Cumhuriyet Türkiye'sinde mimari kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Dewidar, K. (2017). Post modern architecture theory and practice. DOI: 10.13140/RG.2.1.1125.6561.
- Eldem, S. H. (1973). Elli yıllık Cumhuriyet mimarlığı. *Mimarlık Dergisi*, 11(12), 5-11.
- Ertuğrul, A. (2009). XIX. yüzyılda Osmanlı'da ortaya çıkan farklı yapı tipleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 13, 293-312.
- Hasol, D. (2017). *20. yüzyıl Türkiye mimarlığı*. İstanbul: Yem Yayınları.
- İçişleri Bakanlığı. (2020). <https://www.icisleri.gov.tr/destek/yapimi-tamamlanan-hukümet-konaklari> Adresinden 02.05.2020 Tarihinde erişilmiştir.
- Karasözen, R. ve Özer, F. (2006). Çağdaş İstanbul Mimarlığı'nda Post-Modernizm'in rasyonel temeli. *İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Planlama ve Tasarım Dergisi*. 5(2), 107-114.
- Ortaylı, İ. (1984). Söyleşi: Osmanlı'dan bugüne hükümet konakları. *Mimarlık*, 203, 1-15.
- Özer, B. (1964). *Rejyonalizm, universalizm ve çağdaş mimarimiz üzerine bir deneme*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Özer, B. (1973). Mimarlığımız 1923-1950. *Mimarlık*, 2, 19-62.
- Sözen M. ve Tapan, M. (1973). *50 yılın Türk mimarisi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sözen, M. (1984). *Cumhuriyet dönemi Türk mimarlığı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Toptaş, R. (2016). Bergama hükümet konağı örneğinde II. Abdülhamid dönemi hükümet konakları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47), 411-428.

- Toptaş, R. (2022). Hükümet konaklarına İzmir Vilayeti'nden iki örnek: Kemalpaşa (Nif) ve Bayındır hükümet konakları. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 22-39.
- Ulubay, S. (2019). Erken Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde "moderni millileştirme" çabasının sorgulanması. *Kent Akademisi*, 12(2), 387-396.
- Ural, S. (1974). Türkiye'nin sosyal ekonomisi ve mimarlık 1923-1960. *Mimarlık*, 1(2), 5-51.
- Vilayet-i Hususi Daireleri. (1929). *Albüm*. İstanbul: Yeşilyurt Matbaası.
- Yaldız, E. ve Parlak, Ö. (2018). Birinci ulusal mimarlık dönemi kamu yapıları. *International Social Sciences Studies Journal*, 4(24), 4930-4947.
- Yazıcı, N. (2019). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e hükümet konaklarının inşa süreci ve mimarisi devlet kapısı*. İstanbul: Kitapevi Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

Our study deals with the construction of the government offices, one of the public buildings, from 2006 to 2017. Our study processes the data of the Ministry of Interior, which is responsible for the construction of the government offices and title holder at the same time and it tries to examine the present situation of the government offices through the perspective of Art History. While doing this, it is aimed to provide sources scientifically for the searches that will discuss the topic today and in subsequent periods. The numeric data of the government offices existing in the period have been explained roughly within the bounds of an article with artistic approaches, architecture history and style characteristics. Hypothetico-deductive method has been used as method.

Findings

Our study remarks the existence of the government offices within the stated date range and it also determines that they were built with a more distinctive mentality than the previous periods. In addition, it has been observed that 235 government buildings out of 260 were constructed in the districts and 35 government buildings were constructed in the city centers and administrative power was the enforcer of a certain type. It is still continued to emphasize the national architecture despite the whole global-technological developments. It is considered that it is a deliberate preference to construct the buildings with this style. Consequently, it has been seen that these government offices, which have not been discussed before, are similar to the samples of the Late Ottoman Period and the First National Architecture Period.

In the period from the Ottoman Empire to the present, there are some features in terms of the general positioning, plan, facade and decoration of the government mansions. Considering these features in terms of their positioning, two approaches were seen in the positioning of the mansions during the Ottoman Empire period. The first of these is that they are placed in the mosque-centered urban fabric. The second is the shape, which was later called Government Street by the public, where public buildings are located together and are generally in a newly created plane (Ortaylı, 1984, p. 5; Aktüre, 1985, p. 896). However, it should be noted here that this group of buildings was not built by one hand and at once. This situation is related to style, plan, etc. they do not point to a single period in terms of characteristics. Although the logic coming from the Ottoman Empire in terms of positioning in the Republican period government mansions is maintained, it has been seen that the government street settlement is more common than the mosque-centered settlement, depending on the development of the cities and the differentiation of the city focal centers. As a result of the fact that the settlements have become larger than the single-centered structure, it is not possible to talk about the exact lines of the Ottoman and Republican period practices in terms of positioning. However, the Government Complexes, the first examples of which were given in cities such as Ordu (2006), Osmaniye (2006), Sakarya (2009), Şanlıurfa (2010), Kocaeli (2014), Kırıkkale (2015), Adıyaman, are remarkable in that they are a collection of administrative structures built from one hand.

When the government offices are approached in terms of their plan features, it can be said that they are inspired by the reduced examples of public buildings brought by the Ottoman period ambassadors, especially from Paris, France. Along with other singular Works, Aydın's (2022) Sultan II. The article titled A Typology Experiment on the Government Houses of the Abdulhamid Period: Analysis of the Plan-Space Features of the Examples in Turkey and the third chapter of Metin's (2019) book, in which the subject is discussed in all its aspects, contain information on the perception of the plan features of the Ottoman period government mansions. According to this information, the mansions are in the form of four iwan plans with a "U" plan, a central courtyard, a double central courtyard, and a sofa, positioned in one direction around the corridor and in both directions around the corridor.

Research limitations

The limitation of this study is that the buildings have not been able to discussed broadly due to the excessiveness in the number of the government offices built in this period.

Conclusion, Discussion and Recommendations

This study proposes discussing the reasons of the historical and regional approaches observed in the period's public buildings and the detailed artistic and architectural characteristics of the government offices. The sociological, economical and political reasons and effects are also among the proposed topics.

It has been understood that the mansions that emerged are interpretations of the Ottoman and National periods. The buildings where the effects of regional architectural features can be seen intensely are located in the Black Sea Region. In terms of materials, it has been seen that the facade material is stone in the districts, and metal and glass in the big cities. It has been determined that the previous period type buildings are taken as examples in the size of the buildings applied depending on the population. The governorship units built in the form of a complex is a situation observed in this period. Although it brings to mind the Ottoman-era government streets, it has been seen that there are provincial directorates affiliated to the ministries in these complexes rather than units such as courthouse, hospital, post office, russia, municipality. In this respect, it differs from the Ottoman period practices.

It is possible to talk about a diversity in plan typology in terms of stylistic features. However, many of the mansions built in the districts are similar. Differently, the "V" plan type is an alternative and new application brought to the Ottoman period plan type. Bayındır Government House is one of the most striking examples among the unique examples given to government mansions during this period. The building, designed by Cüneyt Halvacı and Emre Halvacı, symbolizes the government office mentality of the period.

The similarity in the façade features is the most obvious connection of the government mansions of the period with their previous counterparts. Government mansions have been built in various types from the Ottoman Empire, where primitive examples are given, to the present day. However, in a period when technological developments are so advanced, the construction of buildings that emulate the past emphasizes the unity of the preferences and expectations of the political power and the social structure. This preference and social expectation issue has narrowed the provincial application area due to the land, social structure and city silhouette in big cities, especially in Istanbul.

It is expected that this study, which aims to keep up to date with the studies on government mansions, will form the basis for future studies.